

Sümmeetrilised krüptoalgoritmid

Erika Matsak

Sisukord

- Vaadeldakse sümmeetriliste krüptoalgoritmidega seotud põhialuseid, krüpteerimisvõti, avateksti (plaintext), krüptogrammi (ciphertext).
- Esitatakse algoritmi kindluse määratlus
- Vaadeldakse operatsioonide tüüpe, mis on seotud sümmeetriliste krüptoalgoritmidega
- Vaadeldakse Feistel'i võrku, mis on aluseks paljudele kaasaegsetele sümmeetrilistele krüptoalgoritmidele
- Esitatakse DES ja kolmekordse DES algoritmi kirjeldus
- Vaadeldakse lineaarset ja diferentsiaal-krüptoanalüüsi

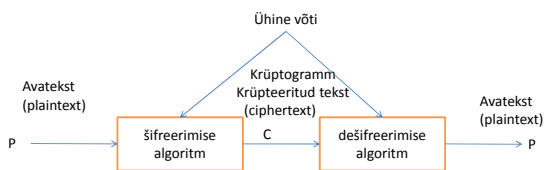

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 1

- Vaatleme sümmeetrilise ehk traditsioonilise krüptograafia põhiskeemi

Võti on sõltumatu algsõnumist. Võtme muutmine muudab krüpteeritud sõnumit

---

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 2

- Sümmeetrilise krüptosüsteemi klassikalised näited:
  - Lihntne transponeerimine (lepitakse kokku tabeli suurus, avatekst kirjutakse tulpadesse, siis loetakse ridade kaupa – ehk transponeeritud kujul)
  - Valikuline ümberpaigutus võtme abil (erineb eelmisest selle poolest, et tulbad paigutatakse ümber võtme alusel)
  - Topelt ümberpaigutamine (näiteks kasutades esimest varianti tehakse kaks järjestikust kodeerimist erinevate ruutudega)
  - “Maagilise ruudu” ümberpaigutus

16	3	2	13	16.	3	A	2	A	13	U	
5	10	11	8	5	U	10	M	11	I	8	O
9	6	7	12	9	M	6	N	7	H	12	K
4	15	14	1	4	B	15.	14	L	1	S	

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 3

- Turvalisus, mida tagatakse krüptograafia abil sõltub mitmest asjaolust:
  - Algoritm, millega teostatakse krüpteerimist, peab olema “kindel”, st – et olukorras, kus krüpteerimisvõtit ei teata, ei oleks võimalik sõnumit dešifreerida erinevate statistiliste meetodite või mingi teise analüüsi abil
  - Edastava sõnumi turvalisus peab olema sõltuv krüpteerimise võtme salastamisest, mitte algoritmi salastamisest. Algoritm tuleb analüüsida spetsialistide poolt, et selgitada välja selle nõrgad kohad
  - Algoritm peab olema selline, et ei oleks võimalik kätte saada krüpteerimisvõtit, isegi siis, kui on teada palju šifreeritud ja dešifreeritud sõnumid paare, mis on saadud sama krüpteerimisvõtmega

---

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 4

- Claude Elwood Shannon – ameerika insener ja matemaatik, informatsiooniteooria looja, andis samuti suure panuse automaatide teooriasse, ning süsteemide juhtimise teooriasse (küberneetika)
- Tõi sisse mõisted hajutamine (diffusion) ja segamine (confusion) krüpto-algoritmide kindluse kirjeldamiseks
  - Hajutamine: Kui me ei taha, et oleks võimalik teades krüptogrammi “tuletada” võtit, siis on oluline, et kui avatekstis on teatavad statistilised omadused, siis samad omadused poleks märgatavad krüpteeritud tekstis
  - Segamine: statistilise seose likvideerimine krüpteeritud teksti ja krüpteerimisvõtme vahel. Selleks peaks see seos olema kindlasti mittelineaarne ning võimalikult keeruline. Et oleks raske teha järeldotsi võtme kohta, kui on olemas krüptogramm ja võtme fragment (keerulised algoritmid tähtede asendamiseks). Lihtsaim viis on ümberpaigutus.

30. Aprill 1916 –
24. Veebruar 2001

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 4.1.

- Kuidas saavutada hajutatust?
  - Iga element (täht) avatekstis peab mõjutama palju elemente (tähte) krüptogrammis $\Leftrightarrow$ Iga element krüptogrammis on seotud paljude elementidega avatekstis
  - Seos avateksti ja krüpteeritud teksti vahel peab olema maksimaalselt keeruline, et oleks maksimaalselt keeruline tuletada võtit
  - Näide: kui tahame saada krüpteeritud tähe y_n , siis peame liitma k tähte avatud tekstis.
  - Lihtsaim viis on transpositsioon
$$y_n = \sum_{i=1}^k m_{n+i} \pmod{26}$$

Sümmeetrilise krüptosüsteemi põhialused 5

- Kui X on avatekst, Y on krüptogramm ning K on krüpteerimisvõti, siis $Y = E_k[X]$ ning $X = D_k[Y]$ (kus E_k on võtit K kasutav krüpteerimisfunktsioon ja D_k on võtit K kasutav dekrüpteerimisfunktsioon)
- Vastane, kes ei tea X ega K , peab teada saama kas X või K või mõlemad
- Sümmeetrilised krüptoalgoritme saab eristada meetodite kaupa, mis töötlevad avateksti
  - Plokkide kaupa (block cipher). Teksti jaotakse plokkideks (tavaliselt 64 või 128 baidi) ning siis šifreeritakse iga plokk ükshaaval krüpteerimisvõtme abil
  - Jadana (stream cipher). Iga sümbol šifreeritakse lähtudes mitte ainult võtmest, vaid ka lähtudes selle sümboli asukohast avatekstis

---

Plokkšifffer

- Plokkšifffer koosneb kahest algoritmist: šifreerimise algoritm E ja dešifreerimise algoritm E^{-1} .
- Sisendsignaalideks on blokk suurusega n bitti ning b -biti pikkune võti K .
- Iga fikseeritud võtme juures, on dešifreerimise funktsiooniks on šifreerimise funktsiooni E pöördfunktsioon E^{-1}

$$E_k^{-1}(E_k(M)) = M$$
- E_k on iga võtme jaoks on n -biti asendus (substitutsioon)
- Ploki suurus on tavaliselt 64 või 128
- Plokkšiffrid rakendavad nii segamist kui hajutamist

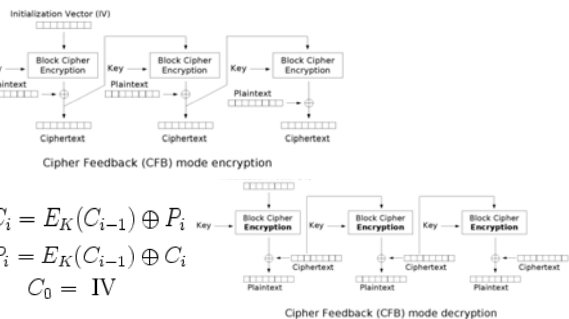

Plokkšifrite töörežiimid 4

- CFB (k-bit Cipher Feedback Mode)

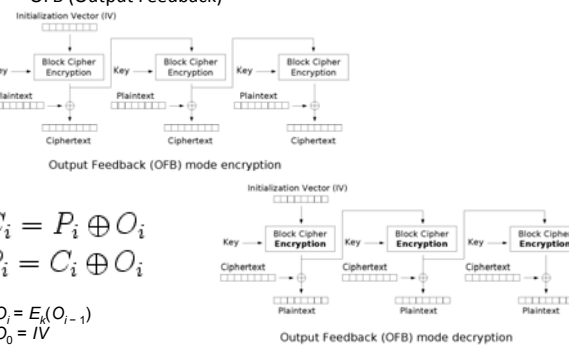

Plokkšifrite töörežiimid 5

- OFB (Output Feedback)

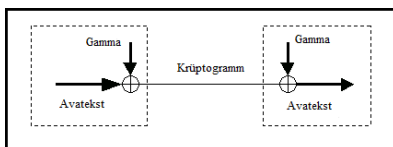

Jadašiffer

- Algoritmid on kiired
- Kasutatakse ainult lihtsaid operatsioone, nagu liitmine ja korrutamine
- Saab kergesti analüüsida, kasutades algebralisi meetodeid
- Kasutatakse näiteks kõne, video, võrguliikluse krüpteerimiseks või muu sellise info korral, mille pikkus pole eelnevalt teada

Jadašifrites kasutatakse peamiselt segamist, kuigi mõned tagasisidega lahendused võimaldavad ka hajutamist

---

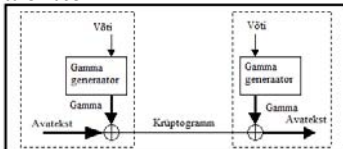

Jadašifrite klassifikatsioon

- Sünkroonsed jadašifrid. Krüpteerimisvõtmed genereeritakse sõltumata avatekstist ning krüptogrammist.
  - Sünkroniseerimise nõue, ehk võtmete jada peab šifreerijal ning dešifreerijal olema ühesugune
  - Üks viga ülekandmisel, et mõjuta järgmiste sümbolite dešifreerimist
  - Aktiivne rünne on kergesti tuvastatav, kuna sümboli lisamine või eemaldamine sõnumist mõjutab sünkroniseerimist. Teksti dešifreerimine annab vale tulemuse.

Gamma on genereeritud pseudo-juhuarvu generaatoriga, sõltub võtmest, 0 ja 1 peavad olema võrdse tõenäosusega, ehk 0.5

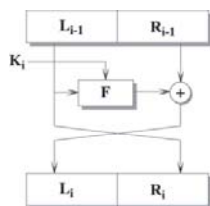

Feistel'i võrgud

- Sisend jagatakse teatud (2^n) pikkusega plokkideks
- Iga plokk jagatakse paremaks (R_i) ja vasakuks (L_i) osaks.
- L_0 muudetakse/krüpteeritakse funktsiooniga $f(L_i, K_i)$ võtme K_i abil, ning seejärel liidetakse (XOR) selle ploki (R_i)
- Liitmise tulemus paigutatakse plokki L_{i+1} ning L_i paigutatakse tervikuna, muutmata kujul plokki R_{i+1}

Dešifreerimiseks kasutatakse sama algoritmi, krüpteeritud tekst sisestatakse ning võtmeid kasutatakse tagurpidises järjekorras

---

Data Encryption Standard

- 15 mai 1973 esitas USA Federal Register NBS nõudmised võimalikule krüpteerimis-algoritmile, mille saaks võtta standardiks:
- Algoritm peab võimaldama kõrge taseme turvalisust
- Algoritm peab olema täielikult määratud ja kergesti arusaadav
- Algoritmi turvalisus peab baseeruma võtmele ning ei pea salastama algoritmi ennast
- Algoritm peab olema kättesaadav igale kasutajale
- Algoritm peab olema paindlik ning peab võimaldama kohandamist erinevatele eesmärkidele
- Algoritm peab võimaldama ökonomset riistvaralist realiseerimist
- Algoritm peab olema efektiivne kasutamisel
- Algoritm peab võimaldama kontrollimist
- Algoritm peab olema lubatud ekspordiks

Data Encryption Standard

- **Lucifer**

- Roy Adler
- Don Coppersmith
- Horst Feistel
- Edna Crossman
- Alan Hoffman
- Bryant Tuckerman
- Carl Meyer
- Bill Notz
- Lynn Smith
- Walt Tuchman

Horst Feistel, (January 30, 1915–November 14, 1990)

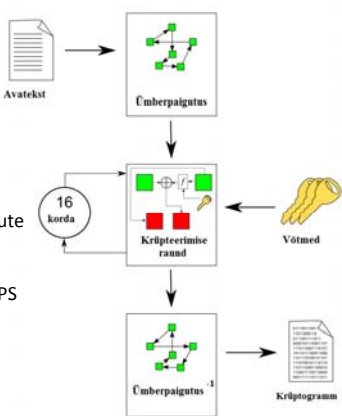

Data Encryption Standard

Töötatud välja 1977a., on võetud 1980 NIST (National Institute of Standards and Technology) poolt standardiks Ameerikas (FIPS PUB 46)

Ploki pikkus 64 bitti
Võtme pikkus 56 bitti
16 raundi

DES

- Kõigepealt transformeeritakse tekst HEX (16-nd süsteemi) koodiks.
- Kasutatakse ANSI X3.4 (1968), millest arendati välja US ASCII kodeerimise standart
- Seejärel teisendatakse saadud kood kahendkoodiks
- Näiteks sõna TERE on 16-süsteemis 54 45 52 45; kahendkoodis aga: 01010100 01000101 01010010 01000101

ASCII Code Chart

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	A	B	C	D	E	F
0	NUL	SOH	STX	ETX	ENT	ESC	DEL	BS	HT	LF	VT	FF	CR	SO	SI	
1	PLC	DC1	DC2	DC3	DC4	NAK	SYB	ETB	CAN	EM	SUB	ESC	FS	GS	RS	US
2		!	"	#	\$	%	&	'	(	)	=	+	,	-	.	/
3	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	:	;	<	=	>	?
4	@	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
5	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	[	\	]	^	_
6	`	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o
7	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	{		}	~	DEL

DES

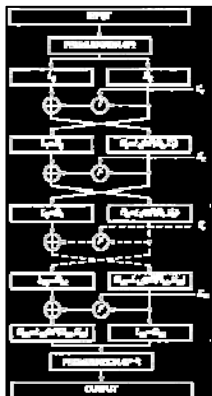
Iga ploki pikkus peab olema 64 bitti, ehk iga sõna pikkus on 8 tähte (= 8 Bait = 64 bitti)

Permutatsiooni jaoks kasutatakse standardset tabelit (see bitt, mis oli kohal 58 läheb esimeseks, see mis oli kohal 50 teiseks jne:

IP							
58	50	42	34	26	18	10	2
60	52	44	36	28	20	12	4
62	54	46	38	30	22	14	6
64	56	48	40	32	24	16	8
57	49	41	33	25	17	9	1
59	51	43	35	27	19	11	3
61	53	45	37	29	21	13	5
63	55	47	39	31	23	15	7

$$L_i = R_{i-1}$$

$$R_i = L_{i-1} \oplus F(R_{i-1}, K_i)$$

DES

Võtme ettevalmistamine:

- Esialgne võti on HEX kujul: $K = 133457799BBCDFF1$
- Teisendame kahendkoodiks:

$K = 00010011\ 00110100\ 01010111\ 01111001\ 10011011\ 10111100\ 11011111\ 11110001$

Kasutame ümberpaigutust (koos teatud bittide väljajätmisega) standardse tabeli alusel:

PC-1							
57	49	41	33	25	17	9	1
1	58	50	42	34	26	18	10
10	2	59	51	43	35	27	19
19	11	3	60	52	44	36	28
63	55	47	39	31	23	15	7
7	62	54	46	38	30	22	14
14	6	61	53	45	37	29	21
21	13	5	28	20	12	4	3

Tulemuseks on 56 bitine permutatsioon:
 $K+ = 1111000\ 0110011\ 0010101\ 0101111\ 0101010\ 1011001\ 1001111\ 0001111$

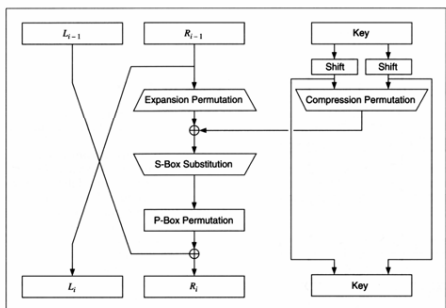

DES

DES

Võtme ettevalmistamine (jätk)

- 56 bitine võti jagatakse kaheks 28 bitiseks osaks:

$C_0 = 1111000\ 0110011\ 0010101\ 0101111$

$D_0 = 0101010\ 1011001\ 1001111\ 0001111$

- Moodustatakse 16 alamvõtit, kasutades registri nihutamist vastava tabeli abil

- Näiteks saame esimesel sammul:

$C_1 = 111000011001100101010101011111$

$D_1 = 1010101011001100111100011110$

Iteration Number	Number of Left Shifts
1	1
2	1
3	2
4	2
5	2
6	2
7	2
8	2
9	1
10	2
11	2
12	2
13	2
14	2
15	2
16	1

DES

- **Võtme ettevalmistamine (jätk)**
- Igat alamvõtit C_n, D_n lühendatakse 48 bitini vastava permutatsioonitabeli abil:

PC-2					
14	17	11	24	1	5
3	28	15	6	21	10
23	19	12	4	26	8
16	7	27	20	13	2
41	52	31	37	47	55
30	40	51	45	33	48
44	49	39	56	34	53
46	42	50	36	29	32

Tulemuseks on 16 alamvõtit $K_1 \dots K_{16}$

DES

- Meil on olemas esialgne tekst, pikkusega 64 bitti, mis on läbinud permutatsiooni IP. See jagatakse vasakuks ja paremaks võrdse pikkusega osaks

Näiteks kui

$IP = 1100\ 1100\ 0000\ 0000\ 1100\ 1100\ 1111\ 1111\ 1111\ 0000\ 1010\ 1010\ 1111\ 0000\ 1010\ 1010$

Siis saame

$L_0 = 1100\ 1100\ 0000\ 0000\ 1100\ 1100\ 1111\ 1111$

$R_0 = 1111\ 0000\ 1010\ 1010\ 1111\ 0000\ 1010\ 1010$

Edasi kasutame valemeid

$L_n = R_{n-1}$

$R_n = L_{n-1} \oplus f(R_{n-1}, K_n)$

DES

Selleks, et arvutada f on vaja 32 bitise R "laiendada" 48 bitini

32	1	2	3	4	5
4	5	6	7	8	9
8	9	10	11	12	13
12	13	14	15	16	17
16	17	18	19	20	21
20	21	22	23	24	25
24	25	26	27	28	29
28	29	30	31	32	1

$$K_n \oplus E(R_{n-1})$$

$$K_1 = 000110\ 110000\ 001011\ 101111\ 111111\ 000111\ 000001\ 110010$$

$$E(R_0) = 011110\ 100001\ 010101\ 010101\ 011110\ 100001\ 010101\ 010101$$

$$K_1 \oplus E(R_0) = 011000\ 010001\ 011110\ 111010\ 100001\ 100110\ 010100\ 100111$$

Tulemuse esitame kui:

$$K_n \oplus E(R_{n-1}) = B_1 B_2 B_3 B_4 B_5 B_6 B_7 B_8$$

Ning suuname S-boxi

$$S_1(B_1)S_2(B_2)S_3(B_3)S_4(B_4)S_5(B_5)S_6(B_6)S_7(B_7)S_8(B_8)$$

DES. S-boxes (asenduste kast)

- Saab sisendiks m bitti ning annab väljundis n bitti
- DES algoritmis on 8 plokki
- Näiteks olgu tegu arvuga : $B = 011011$. Esimene ja viimane bitt määravad rea numbri, neli keskmist bitti tulba numbri. Ehk tulp on 01 ja rida on 1101. Sisendiks oli 6 bitti, tulemuseks saame 4 bitti

S ₅	Middle (inner) 4 bits of input															
	0000	0001	0010	0011	0100	0101	0110	0111	1000	1001	1010	1011	1100	1101	1110	1111
00	0010	1100	0100	0001	0111	1010	1011	0110	1000	0101	0011	1111	1101	0000	1110	1001
01	1110	1011	0010	1100	0100	0111	1101	0001	0101	0000	1111	1010	0011	1001	1000	0110
10	0100	0010	0001	1011	1010	1101	0111	1000	1111	1001	1100	0101	0110	0011	0000	1110
11	1011	1000	1100	0111	0001	1110	0010	1101	0110	1111	0000	1001	1010	0100	0101	0011

$$S_1(B_1)S_2(B_2)S_3(B_3)S_4(B_4)S_5(B_5)S_6(B_6)S_7(B_7)S_8(B_8) = 0101\ 1100\ 1000\ 0010\ 1011\ 0101\ 1001\ 0111$$

DES

Viimane samm f arvutamisel:

$$f = P(S_1(B_1)S_2(B_2)...S_8(B_8))$$

$$f = 0010\ 0011\ 0100\ 1010\ 1010\ 1001\ 1011\ 1011$$

$$R_1 = L_0 \oplus f(R_0, K_1)$$

$$= 1100\ 1100\ 0000\ 0000\ 1100\ 1100\ 1111\ 1111$$

$$\oplus 0010\ 0011\ 0100\ 1010\ 1010\ 1001\ 1011\ 1011$$

$$= 1110\ 1111\ 0100\ 1010\ 0110\ 0101\ 0100\ 0100$$

Permutation P

16	7	20	21
29	12	28	17
1	15	23	26
5	18	31	10
2	8	24	14
32	27	3	9
19	13	30	6
22	11	4	25

Kui 16 raundi on läbitud $(R_{16}L_{16})$ siis läbitakse viimane permutatsioon

Final Permutation (IP⁻¹)

40	8	48	16	56	24	64	32
39	7	47	15	55	23	63	31
38	6	46	14	54	22	62	30
37	5	45	13	53	21	61	29
36	4	44	12	52	20	60	28
35	3	43	11	51	19	59	27
34	2	42	10	50	18	58	26
33	1	41	9	49	17	57	25

Sõnum on krüpteeritud

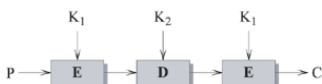

DES ja kolmekordne DES

- DES. Kokku on võimalik moodustada 2^{56} võtit. Tänapäeval ei ole selle murdmine probleem.
- Kolmekordne DES kahe võtmega. Sel juhul 2^{168}

DES

- DES on realiseeritud nii ristvaraliselt kui ka programmselt
- Nõrgad võtmed:
  - 00000000 00000000
  - 00000000 FFFFFFFF
  - FFFFFFFF 00000000
  - FFFFFFFF FFFFFFFF

Masin, mis suutis murda DES aastal 1993 maksis 1 million dollarit, murdis 3,5 tunniga.

Diferentsiaalne krüptoanalüüs

- Krüptoanalüüsi eesmärgiks on koodi murdmine
- 1990 a
- Analüüsi eesmärgiks tuvastada raundi võti
- Vaatleb erinevusi avatekstides ΔX ning võrdleb erinevusega, mis on saadud peale raundi šifreerimist ΔY . Otsitakse võtmete tõenäosust

Eli Biham

Adi Shamir

$$\Delta X \xrightarrow{P} \Delta Y$$

$$\Delta X = X_1 \oplus X_2 \quad \Delta Y = Y_1 \oplus Y_2$$

Lineaarne krüptoanalüüs

- 1993 a Mitsuru Matsui
- Otsida lineaarseid võrrandeid avateksti, krüpteeritud teksti ja võtme vahel
- Nende seoste kasutamine koos paaridega (avatekst-krüptogramm) võtme bittide tuletamiseks.

Lineaarne aproksimeerimine

$$P_{i1} \oplus P_{i2} \oplus \dots \oplus P_{in} \oplus C_{j1} \oplus C_{j2} \oplus \dots \oplus C_{jb} = K_{k1} \oplus K_{k2} \oplus \dots \oplus K_{kc}, (1)$$

Tõenäosus, et selline võrrand on õige on $\frac{1}{2}$, kui aga see erineb palju $\frac{1}{2}$ -st (mida rohkem, seda parem), siis seda võrrandit saab kasutada krüptoalgoritmi murdmiseks

Erijuhtum:

$$C_{j1} \oplus C_{j2} \oplus \dots \oplus C_{jb} = K_{k1} \oplus K_{k2} \oplus \dots \oplus K_{kc}.$$
